

יום ד', ט' בתמוז תשס"ו (05 ביולי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

הגניזה הקהירית

בית הכנסת של הקהילה היהודית בפוסטאט, בעיר העתיקה של קהיר, היה עד שנת 882 כנסייה קופטית. באותה שנה רכשו היהודים את המבנה והחלו להשתמש בו כבית כנסת. בית הכנסת נחרב בפרעות בשנת 1012, ונבנה מחדש. הרמב"ם כששהה בקהיר נהג להתפלל בבית כנסת זה, ולכן בית הכנסת נקרא גם: **הרמב"ם**.

בקומה העליונה של בית הכנסת נקבע חדר מיוחד כגניזה, כלומר מקום לאיסוף ספרי קודש וגליונות שהתבלו ואי אפשר להשתמש בהם עוד. לאורך השנים גנזו יהודי הקהילה במקום לא רק את ספרי התפילה והלימוד שבלו ונשחתו, אלא גם מסמכים משפטיים - כתבי בית דין, כלכליים - אגרות ושטרות, רשימות שמיות, קטעי פנקסים ומכתבים, וכל זאת מתוך יחס של כבוד לכל שנכתב באות עברית [דבר שאינו מחוייב בהלכה. מג.]. האקלים היבש של מצרים סייע להשתמרות הכתבים.

קיום הגניזה לא נשמר בסוד, ובמאות ה-18 וה-19 כבר ניסו כמה תיירים יהודיים לבדוק את תוכנה. אולם כיוון שלא פעלו באופן מקצועי, ובשל אי סדר והאבק שהיו במקום, לא עלה הדבר בידם. בנוסף האמינו בני הקהילה שמוטלת קללה על מי שייקח ספרים מן הגניזה. סוחרי עתיקות מקומיים מכרו כמה ספרים מן הגניזה לתיירים עשירים כמזכרות.

גילוי הגניזה

בשנת 1864 ביקר הנוסע הירושלמי **יעקב הלוי ספיר** בגניזה והוציא ממנה מספר דפים. את תיאור מסעו למצרים פירסם בספרו **'אבן ספיר'** שיצא לאור בגרמניה בשנה ההיא. בעקבות ביקורו, החלו אנשים נוספים להוציא חומר מן הגניזה. בשנת 1893 הוציא לאור **הרב שלמה אהרן ורטהימר**, איש ירושלים, את הכרך הראשון של בתי מדרשות, שהכיל מדרשים קטנים מכתבי יד מן הגניזה.

בשנת 1896 קנו שתי בנות העיר קיימברידג' שבאנגליה שביקרו בקהיר כמה כתבי יד מן הגניזה, ובשובן לעיר הראו אותן לחוקר **שניאור זלמן (Solomon) שכטר** שישב אז באוניברסיטת קיימברידג'. להפתעתו, גילה שכטר שמדובר בקטעים מן הנוסח העברי של ספר **'משלי בן סירא'** מן המאה ה-3 לפנה"ס, שהיה ידוע עד אז רק בנוסח היווני שלו. שכטר נסע למצרים מטעם האוניברסיטה, ושם גילה את ההיקף העצום של הגניזה ואת החומר הנדיר שכללה. לאחר שקיבל רשות מבני הקהילה, אסף את החומר ושלח אותו לאנגליה. הוא העריך בשעתו שפינה מן המקום יותר ממאה אלף קטעים.

חלקים מן האוסף הגיעו לספריות חשובות רבות, בהן בסנקט פטרבורג, בודפשט, וינה, שטרסבורג, פריז, לונדון, אוקספורד, מנצ'סטר, בית המדרש לרבנים בניו יורק, פילדלפיה, וושינגטון ועוד. חומר שהיה בכמה ערים אירופיות, בהן ברלין, פרנקפורט וורשה אבד בזמן מלחמת העולם השנייה. אולם רובו של החומר (כ-70%) נמצא בקיימברידג', באוסף על שם טיילור-שכטר בספריית האוניברסיטה. [המשך המאמר בדף של מחר, יום ה']

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל